

ד"ר זרח ורהפטיג

כל המוסיף גורע ויש כל המחמיר מיקל

הוריות ב,ב, ראוי להורות וכו, כגון מאן, אמר רבא כגון שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא, אף אביי כי האי גוונא מזיד הוא, ולטעמיך הא דתניא, בעשותא אחת (ויקרא ד, כז), יחיד העושה מפי עצמו חייב, בהוראת בי"ד פטור, כיצד הורו בי"ד שחלב מותר ונודע לאחד מהן שטעו, או תלמיד יושב לפניו וראוי להורות כגון שמעון בן עזאי, יכול יהא פטור, ת"ל בעשותה אחת, יחיד העושה על פי עצמו חייב, בהוראת בי"ד פטור, אלא היכי משכחת לה כגון בידע דאסור וקא טעי במצווה לשמוע דברי חכמים, לדידי נמי דטעו במצוה לשמוע דברי חכמים.

משמע דמצוה לשמוע דברי חכמים, לראוי להוראה ויודע שטעו, אינה דוחה איסור, והעושה האיסור כדי לקיים מצוה לשמוע דברי חכמים, שוגג הוא וחייב בקרבן. וכן פוסק להלכה הרמב"ם, הלכות שגגות, פ"ג, ה"ה, הורו בי"ד לאכול חלב הקבה כולו. וידע אחד מן הקהל שטעו ושחלב הקבה אסור ואכלו מפני הוראתם שהיה עולה על דעתם שמצוה לשמוע מבית דין אע"פ שהם טועים, הרי זה האוכל חייב חטאת קבועה על אכילה....במה דברים אמורים כשהיה זה שידע שטעו חכם, או תלמיד שהגיע להוראה.

ולכאורה יש להקשות מהסוגיא דר"ה, כ"ה, א, מהא דרבי יהושע נטל מקלו ומעותיו בידו והלך ליבנה אצל רבן גמליאל ביום שחל יום הכפורים להיות לפי חשבוננו של רבי יהושע, לקיים דברי ר"ג לרבי יהושע, גוזרני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונך.

והרי רבי יהושע ראוי להוראה הוא ויודע הוא שרבי גמליאל טעה והיאך מתלל הוא את דיני יוה"כ ביום שיום הקדוש חל לפי חשבוננו, והרי בידע דאסור וקא טעי במצווה לשמוע דברי חכמים - חייב מדין שוגג.

אלא שאני קביעת זמני מועדים, שניתנה להכרעה לביה"ד, וכפי שנאמר, שם במס', ר"ה, ע"י רבי עקיבא, יש לי ללמוד שכל מה שעשה ר"ג עשוי, שנאמר אלה מועדי ד', מקראי קודש אשר תקראו אתם (ויקרא, כ"ג, ד') בין בזמנם בין שלא בזמנם, אין לי מועדות אלא אלו.

קריאת ביה"ד המוסמך ולא החשבון קובעת, ואף אם טעו קריאתם מכריעה וקובעת, ואין לנו יוה"כ אלא אחד, זה שנקבע ע"י ביה"ד ולא יום אחר. לשאלה מעין זו של רבי יהושע נתקלנו פליטי השואה מפולין בשהותנו ארעית בקובה שביפאן בשנת תשי"א. הרב יצחק אייזיק הרצוג ז"ל, הרב הראשי לישראל ומועצת הרבנות הראשית שנשאלו על ידינו על מועד יום הכיפורים שהיה לפנינו פסקו והודיעו שעלינו לקיים את יוה"כ ביום ד' בשבוע, כפי שהיו נוהגים במזרח הרחוק לקיים יום השבת וימים נוראים לפי פסק ההלכה של הרב אהרון מ. קיסילב ז"ל, רבה של תארבין שחל באותו יום לפי הלוח בירושלים עיה"ק, ואילו התזון איש שנשאל ע"י כמה רבני ובני ישיבות פסק להם לקיים את יום הכפורים ביום ה' שבאותו שבוע לפי שאיי יפאן הם מאה מעלות מירושלים והים מפסיק בינם ובין היבשה המתמשכת מירושלים. התזו"א הבריק לבני ישיבות שביפאן, "אכלו ביום הרביעי וצומו תענית יום כיפור יום חמישי ואל תחושו לשום דבר" (ראה בספרי, פליט ושריד בימי השואה, יד ושם ואות ועד, ירושלים, תשמ"ד, עמ' 175-173, ושם נרשמו המקורות).

הרוב המכריע של הפליטים קבלו לנהוג בהתאם להוראתם של הרבנות הראשית שבירושלים, אבל היו כמה מבני הישיבות שנענו להוראתו של התזו"א, והיו כמה מהם שהחליטו, ואף נהגו לשמור על שני יוה"כ סמוכים ביום ד' וה'. אמרתי להם שעדיף שיבחרו וינהגו לפי הוראתה של סמכות אהת הרבנות הראשית, או התזו"א, אבל בשום אופן לא כשניהן. שכן יום כיפורים יש אחד ולא שנים.

בשמירת שני ימי כיפורים יש משום עבירה על "לא תוסיפו על הדבר אשר אנכי מצוה אתכם ולא תגרעו" (שמות ד, ב), וכפי שהעלה רבא, ראש השנה, כ"ח ב, לעבור בזמנו לא בעי כוונה, שלא בזמנו בעי כוונה, והרי הם מבקשים לקיים בכוונה שני ימי כיפורים, ועל כן יעברו על לא תוסיף אף שקיום יוה"כ השני הוא לאתר זמן יוה"כ שלפי הרה"ר, ולפי רש"י, סנהדרין, פח, ב, ד"ה "ואם הוסיף גורע, ופוסל הראשון בתוספתו".

ולפי זה אם יקיימו צום יוה"כ ביום ד' כפי הוראת הרה"ר ולמחרתו ביום ה' לפי הוראת התזו"א, נמצא שלא קיימו מצות צום יוה"כ כל עיקר. ועוד אין לקבל שתי הוראות הסותרות זו את זו. קבלתן של סמכות הוראה שניה יש בה משום שלילת הסמכות להוראה הראשונה. כל המוסיף גורע ויש וכל המחמיר מיקל.